

“Azərbaycan hakimiyyəti Yekaterinburqda baş verən hadisədə polisin hərəkətlərinə dərhal və lazımi həddə reaksiya verib. Bu da boş yerə deyil”, bunu Slovakiyanın “Slovo” nəşri yazır. Transqafqazda, Rusyanın cənub sərhədləri yaxınlığında böyük bir strateji oyun gedir ki, ABŞ-in öz ssenarisini Rusiya üzərindən həyata keçirərək yüksək stavkalar üçün oynayır. Türkiyə də Amerikanın strateji maraqlarına uyğun olaraq Rusyanın cənub sərhədi yaxınlığında Avrasiya dövləti kimi Azərbaycanın yüksəlişini sürətləndirmək üçün fürsət görür.

Rusiya-Azərbaycan münasibətləri iki qalmaqalla pozulub. Birincisi, Yekaterinburqda cinayət törətmış etnik azərbaycanlıların polis tərəfindən bu yaxınlarda saxlanması ilə bağlıdır. Üstəlik, həbs zamanı onlardan ikisi “həzirdən əraşdırılan şəraitdə” dünyasını dəyişib. Bu, Bakının Moskvaya etiraz notası təqdim etməsinə səbəb olub və bunun ardınca sosial media da amansız informasiya mühərribəsinə başlıdılıb, hətta bəzi dövlət mediası Rusiyada “islamofobiya”nın hökm sürdürüünü və “imperiya” ölkəsinin azərbaycanlıları “təqib

şaxəli xarici siyasetini ətraflı təsvir etdi və Qərbin Cənubi Qafqazla bağlı regional niyyətlərinə dair şübhələrini bölüşdü.

Cənubi Qafqaza gəlincə, Co Bayden administrasiyası Ermənistanı daha da Rusiyaya qarşı yönəltmək və regionu parçalamaq və nəzəret etmək üçün Fransa-Amerika protektoratına çevirmək üçün ikinci Qarabağ mühərribəsində ermənilərin meğlibiyətindən istifadə etməyə çalışdı ki, bu da Azərbaycanla münasibətləri daha da pisləşdirdi. Lakin görünür ki, administrasiya bu kursu yenidən nəzərdən keçirib və hətta Ermənistanın Azərbaycan-Türkiyə birge

məsuliyyəti öz üzərinə götürməyə məcburdur. Axı Bakının Moskvaya rəsmi notası və “Sputnik”ın ofisində keçirilən əməliyyat, yerli xarakter daşıyan Yekaterinburqda polisin saxlanmasından fərqli bir hərəkətlər idi. Ona görə de Putin bütün məsələləri həll etmək üçün çox güman ki, tezliklə Əliyevlə danışmali olacaq.

Yuxarıda göstərilənlər orta səviyyəli məmurların Yekaterinburqda polisin hərəkətlərinə niye qeyri-adekvat reaksiya verə biləcəyini izah etmir. Ola bilsin ki, bu, çoxlağının Rusiyaya və xarici təsirlərə qarşı köklü düşməncilik hissi ilə bağlıdır. Birinci səbəb gəlince, bəzi azərbaycanlılar (vacib odur ki, hamısı deyil, əksəriyyət deyil) oxşar hissələri yaşıyır. İkinci səbəb ABŞ-in Ermənistanın “Azərbaycan-Türkiyə birgə protektoratına çevirməsinə icazə verəməsi” ssenarisi ilə bağlı ola bilər.

ABŞ və Fransanın Ermənistanı birgə protektoratına çevirmək çətin olardı, çünki Gürcüstan Baydenin rəngli inqilabından sonra hökuməti Rusiyaya qarşı “ikinci cəbhə” açmağa məcbur etmək və ya imtina edildiyi təqdirdə onu süqut etmək oları bir neçə iğtişaş dalğasından uğurla çıxmışdır. Ermənistanı daha sonra bölgənin bölünə və idarə oluna biləcəyi qalaya çevirmək üçün lazımlı olan hərbi logistika, buna görə də axsaqdır, çünki onlar real olaraq Gürcüstan

keçir və Rusiya Ermənistanı müdafiə etmək üçün fərqli addımlar atsa Bakı onu bağlaya bilər. Məntiqli düşünsək, əslində Rusiya Azərbaycanla münasibətləri gərginləşdirmək, müharibə etmək niyyətində olmamalıdır. Amma Rusiya və Azərbaycanın Ermənistanın geosiyasi gələcəyi ilə bağlı diametral əks ideyaları var. Bu, bütövlükdə region üçün mühüm rol oynayır. Azərbaycan Türkiyənin Avrasiya gücünə çevrilmə yolunda əvəzsiz rolunun fərqindədir və çox şey onların Ermənistanı özünə təbə edə bilməsindən və ümumilikdə Türk Dövlətləri Təşkilatının Cənubi Qafqaz vəsütiyələ Kiçik Asiya ilə Mərkəzi Asiya arasında logistikasını daha səmərəli edə biləcəyindən asılıdır. Əgər Azərbaycanın gələcəyinə Rusyanın əvəzindən Türkiyənin rəhbərlik etdiyi regional nizamın bir hissəsi olmasının daha yaxşı xidmət edəcəyi qənaətinə gəlibse və ABŞ bununla razılışarsa, o zaman, Bakının son hadisələrə həddindən artıq reaksiyası mükəmməl məna kəsb edir. Moskvanın vasitəciliyi ilə 2020-ci ilin noyabrında imzalanan Ermənistan-Azərbaycan atəşkəs rejimi Azərbaycanın iki hissəsini birləşdirən Bakının Zəngəzur dəhlizi adlandırdığı Ermənistanın cənubundakı Zəngəzur bölgəsi ilə Rusyanın nəzarətində olan dəhlizin yaradılmasını nəzərdə tutur. Paşinyan indiyədək Qərbin və

Slovo: Moskva-Bakı problemləri Türkiyə-Amerika güc oyununun bir hissəsidir

etdiyini” iddia edib.

Bunun ardınca “Sputnik-Azərbaycan”ın ofisində polis axtarış aparıb. Hərçənd bu qurum fevral ayında hakimiyyət orqanlarının bağlanması qərarından sonra boz zonada fəaliyyət göstərirdi. Bir neçə əməkdaş şübhəli şəxs qismində saxlanılıb. Ehtimal olunur ki, bu qərar dekabrın sonunda Şimali Qafqazda, daha dəqiq desək Qroznı səməsində Azərbaycanın AZAL dövlət şirkətinə məxsus sərnişin təyyarəsinin vurulmasına Rusyanın reaksiyasından rəsmi Bakının nəzarəlliği ilə bağlı olub.

İkitərəfli münasibətlərdə yeni problemlərə kimin cavabdeh olması barədə danışmazdan əvvəl hadisələrin cərəyan etdiyi dəhə geniş konteksti xatırlatmaq vacibdir. Dekabrin sonlarında baş vermiş incidentdən əvvəl Rusiya-Azərbaycan münasibətləri 2022-ci ilin fevralında xüsusi hərbi əməliyyat ərefəsində prezident İlham Əliyevin Vladimir Putinlə imzaladığı strateji tərəfdəşlik paktına uyğun olaraq çox müsbət inkişaf edirdi. Rusyanın 2020-ci ilin noyabrında ikinci Qarabağ mühərribəsinin başa çatmasında oynadığı rol görünən səbəblər sırasındadır.

Keçən ilin avqustunda Vladimir Putin Bakıda oldu, sonra İlham Əliyev oktyabrda MDB sammiti üçün Moskvaya uçdu. Dekabrin sonlarında təyyarə qəzasından bir qədər əvvəl Əliyev Bakıda “Rossiya seqdənya” agentliyinin rəhbəri Dmitri Kiselyova uzun müsahibə verdi, o, Azərbaycanın çox-

protektoratına çevrilmesinə razı ola bilər. Bu konsepsiya Ermənistanın son iğtişaşların hərəkətverici qüvvəsidir. Rusiya nöqtəyinə nəzərdən, Fransa-Amerika protektorat ssenarisi Qərbin erməni revanşizmündən istifadə edəcəyi təqdirdə Moskva üçün gözlenilməz nəticələrlə nəzərdən çıxa biləcək daha bir regional mühərribəyə səbəb ola bilər. Eyni şəkildə, Azərbaycan-Türkiyə protektorat ssenarisi Türkiyənin Avrasiya dövləti kimi yüksəlişini kəskin surətdə sürətləndirə bilər, xüsusən də Mərkəzi Asiyada onun təsirinin, xüsusən də hərbi sahədə genişlənməsinə səbəb olarsa. Ümumiyyətlə, ideal ssenari Ermənistanın Rusyanın müttəfiqi kimi ənənəvi mövqeyini qayıtmasıdır.

Yeni problemlərin yarandığı konteksti izah etdikdən sonra kimin günahkar olduğu nu başa düşməliyik. Slovakiya nəşri yazır ki, “Azərbaycan hakimiyyəti Yekaterinburqda polisin hərəkətlərinə həddən artıq reaksiya verdi və bununla da vətəndaş cəmiyyətinə işarə etdi ki, indi, heç olmasa, Rusiyaya qarşı qəddar informasiya mühərribəsi aparmaq mümkündür”.

Azərbaycanın bu cür reaksiyasında kimin daha çox rolü olduğunu tam ayırdı etmək mümkün deyil. Ona görə də İlham Əliyevin Rusiya ilə özünün qurduğu strateji əlaqələri təhlükə altına atmaq qərarına gəldiyi qənaətinə gəlmək çətindir. Əgər orta səviyyəli məmurlar öz teşəbbüsü ilə hərəkət etsələr də, Əliyev bu və ya digər şəkildə

vasitəsilə həyata keçiriləcəkdir.

Ona görə də sələfinin strateji itkilərini azaltmaq istəyən Donald Tramp administrasiyası Ermənistanı Türkiyə və Azərbaycana “hədiyyə” edə bilər ki, bu da Trampın Baydenden miras qoyduğu her iki ölkə ilə problemlı münasibətləri yaxşılaşdıracaq. Bunun müqabilində ABŞ bu dövlətlərən mümkünsə Rusiyaya qarşı daha sərt mövqə tutmağı xahiş edə bilər. İndiye qədər bu ölkələrin heç biri öz iqtisadiyyatlarına zərər vuracağı üçün Rusiyaya qarşı sanksiyalar tətbiq etməyib. Lakin ABŞ siyasi gərginliyin artması üçün bəhane kimi xidmət edəcək vəziyyətin tezliklə yarana biləcəyinə ümidiyi itirməyib. Çox güman ki, orta səviyyəli məmurlar belə planlardan xəbərsizdir, lakin yuxarıda təsvir olunan tələb rəhbərlik vasitəsilə onlara çata bilərdi. Bəzi liderlər dövlətin istənilən əlverişli fürsətdə həddindən artıq reaksiyaya razı olduğunu açıq şəkildə ifadə edə bilərdi. Belə bir inkişafda tərəflər baş verən hadisələrdəki rolunu “inəndirici şəkildə inkar etmək” və gərginliyin azaldılması ilə bağlı danışqlar aparmaq imkanı var. Rusiya bütün bunları bu regionda yeni nizamın yaradığına işarə kimi qiymətləndirə bilər.

Artıq Türkiyə burada məsul ola bilər. Onda Ankara və Bakı Ermənistanı regional siyasetə uyğunlaşdıracaqlar. Daha sonra Türk Dövlətləri Təşkilatını Rusiya Federasiyasının cənub serhədində əhəmiyyətli bir güce çevirmək üçün onun əraziindən keçən hərbi logistikani tekmilləşdirəcəklər. Aydır ki, Türk Dövlətləri Təşkilatı Qərbin nəzarətində deyil, onun Türkiye lideri və indi onun bərabərhüquqlu azərbaycanlı tərəfdəsi belə bir ssenaridə muxtar şəkildə Qərbe Rusiya ilə bağlı strateji gündəm təklif edə biləcək.

Şimal-Cənub Nəqliyyat Dəhlizinin (ŞNDK) ən optimal qolu Azərbaycandan

Moskva-Bakı münasibətlərinə yeni baxış

regiondakı erməni diasporunun təzyiqləri səbəbindən bu ideyani həyata keçirmək dən imtina edib. Amma Donald Tramp Ermənistanı Azərbaycan və Türkiyəyə “vermək” qərarına gəlsə, Paşinyan razılışa bilər, ancaq rusları bu marşrutdan uzaqlaşdırırdıdan sonra.

Rusyanın nəzarəti Türkiyənin bu dəhliz vasitəsilə Mərkəzi Asiyaya logistikasını təkmilləşdirməsinə mane olacaq, çünki son məqsəd Avrasiyanın mərkəzi bölgəsində Rusyanın təsirini əvəz etməkdir. Türkiyənin bu və ya digər şəkildə Mərkəzi Asiyaya qeyri-məhdud hərbi çıxış əldə etməsinin nəticələri Rusiya üçün felaketli ola bilər. Onun bu regiondakı nüfuzu artıq Türkiyə, Avropa Birliyi və hətta bu yaxınlarda Qazaxıstanla iki illik hərbi müqavilə imzalayan Böyük Britaniya tərəfindən mübahisələndirilir. Rusyanın dönyanın ən uzun quru sərhədini paylaşıdiği bu dövlət 2023-cü ilin yayından tədricən Qərbe doğru meyl edir və bu, bu ssenarının reallaşacağı təqdirdə daha da güclənə biləcək narahatıcı tendensiyadır.

Bütün bunları nəzərə alsaq, Rusiya-Azərbaycan münasibətlərində yeni problemlər Trampın Ərdoğanla razılışa biliçəyi və Əliyevin tezliklə qoşula biləcəyi Türkiyə-Amerika güc oyununun bir hissəsi ola bilər. Son hadisələrdən çıxış edərək Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinin həmşəlik belə qalacaqını və ya hətta qaçılmas böhrana çevrile biləcəyini söyləmək hezətli. Lakin bunu da qəti şəkildə istisna etmək olmaz və Kreml bütün variantları ciddi şəkildə nəzərdən keçirməlidir. Ən yaxşı halda Putin münasibətləri qəfil pozan problemləri həll etmək üçün tezliklə qarşı tərəflə telefon danışığı aparmalıdır, əks halda vəziyyət daha da pisləşə bilər.